

The Role of Communication and Information Technologies to Promote the Security and Sustainability Development of the Persian Gulf and Makran Coasts

Davood Heidari¹, *Hasan Darzian Rostami², Mohsen Eslami³

1. PhD Candidate of Communication Sciences, Faculty of Communication Sciences and Media Studies, Islamic Azad University Central Tehran Branch, Tehran, Iran
2. PhD of Communication Sciences, Faculty of Communication Sciences and Media Studies, Islamic Azad University Central Tehran Branch, Tehran, Iran
3. PhD of International Relations, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Citation: Heidari, D., Darzian Rostami, H., & Eslami, M. (2022). [The Role of Communication and Information Technologies to Promote the Security and Sustainability Development of the Persian Gulf and Makran Coasts]. *Quarterly Journal of the Macro and Strategic Policies*, 10 (3), 644-667. <https://doi.org/10.30507/JMSP.2022.303652.2308>

doi <https://doi.org/10.30507/JMSP.2022.303652.2308>

 20.1001.1.23452544.1401.10.39.8.3

Funding: See Page 664

Received: 23/09/2022

Accepted: 11/12/2021

Available Online: 23/09/2022

Article Type: Research paper

Key words:

ICT; security; sustainable development; Persian Gulf; Makran region.

ABSTRACT

The current study aimed to investigate the role of communication and information technologies to promote the security and sustainability of the Persian Gulf and Makran coasts. The method was mixed based on quantitative-qualitative data. In the qualitative phase, the population included all the university professors in the field of security and sustainable development, as well as researchers of Persian Gulf issues, from which 14 individuals were selected for the interview. In the quantitative phase, the population included all the journalists and media experts in the fields of economy, tourism, culture, social security and development of Makran region which were selected based on Morgan table and random sampling, from which 247 were selected and to which the related questionnaire was administered. Based on the quantitative findings, there was a relationship between the development of communication and information technology, reasons of underdevelopment and ways to avoid it, encouraging local elites to return to the region, encouraging foreign investors to invest in Makran region, expansion of tourism and attracting tourists to the region, identifying human and geographical talents of the region, development of social capital of the inhabitants, and their social security.

JEL Classification: O1, O2, O3, Q0, Q5.

* Corresponding Author:

Hasan Darzian Rostami, PhD

Address: Islamic Azad University Central Tehran Branch, Tehran

Tel: +98 (912)1030313

E-mail: rostamiuk2@gmail.com

نقش فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در ارتقای امنیت و توسعه پایدار سواحل خلیج فارس و مکران

داود حیدری^۱،* حسن درزیان رستمی^۲، محسن اسلامی^۳

۱. دانشجوی دکتری، رشته علوم ارتباطات، دانشکده علوم ارتباطات و مطالعات رسانه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.
۲. دکترای علوم ارتباطات، دانشکده علوم ارتباطات و مطالعات رسانه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.
۳. دکترای روابط بین‌الملل، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

20.1001.1.23452544.1401.10.39.8.3

چکیده

تاریخ دریافت: ۱۶ شهریور ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۲۰ آذر ۱۴۰۰

تاریخ انتشار: ۱ مهر ۱۴۰۱

نوع مقاله: علمی - پژوهشی

کلیدواژه‌ها:

فناوری‌های نوین
ارتباطی و اطلاعاتی،
امنیت، توسعه پایدار،
خلیج فارس، منطقه
مکران.

پژوهش حاضر با هدف مطالعه نقش فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در ارتقای امنیت و توسعه پایدار سواحل خلیج فارس و مکران انجام شده است. روش تحقیق ترکیبی است؛ به این ترتیب که شامل روش‌های کیفی و کمی است. در بخش کیفی، جامعه آماری شامل تمام استادان دانشگاه در حوزه امنیت و توسعه پایدار و همچنین پژوهشگران حوزه خلیج فارس بوده است که در نهایت پس از مصاحبه با چهارده نفر، اشباع نظری حاصل شد. در بخش کمی، جامعه آماری شامل همه روزنامه‌نگاران و اصحاب رسانه و مطبوعات در حوزه‌های اقتصادی، گردشگری، فرهنگی، امنیت اجتماعی و توسعه در منطقه مکران بوده است که با استفاده از جدول مورگان و روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، ۲۴۷ نفر انتخاب و پرسش‌نامه‌ها بین آنان توزیع شد. نتایج بخش کیفی پژوهش بیانگر این است که از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، زیست‌محیطی، گردشگری، شیلات، همکاری‌های منطقه‌ای، سواحل طولانی، کشتیرانی و مبارزه با قاچاق مهم‌ترین ظرفیت‌ها و فرصت‌های سواحل خلیج فارس و منطقه مکران به‌شمار می‌آید. از سوی دیگر مطابق یافته‌های کمی پژوهش، میان توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و شناخت عوامل عقب‌ماندگی و پرهیز از آن در منطقه، تشویق نخبگان بومی برای بازگشت به منطقه، ترغیب سرمایه‌گذاران خارجی برای سرمایه‌گذاری در منطقه مکران، رشد گردشگری و جلب توریسم در منطقه، شناخت استعدادهای انسانی و جغرافیایی منطقه، رشد سرمایه اجتماعی ساکنان منطقه و امنیت اجتماعی ساکنان منطقه ارتباط معناداری وجود دارد.

طبقه‌بندی JEL: Q0, Q5, Q1, Q2, Q3

* نویسنده مسئول:

دکتر حسن درزیان رستمی

نشانی: تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

تلفن: ۰۲۱-۹۱۲۳۳۳۳۳۳۳

پست الکترونیک: rostamiuk2@gmail.com

۱. مقدمه

فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی بدون شک تحولات گسترده‌ای را در عرصه‌های اجتماعی و اقتصادی به دنبال داشته و تأثیر آن بر جوامع بشری به گونه‌ای است که جهان امروز به سرعت در حال تبدیل شدن به جامعه اطلاعاتی است؛ جامعه‌ای که در آن دانایی و میزان دسترسی به دانش و استفاده مفید از آن نقشی محوری و تعیین کننده دارد. گستردگی کاربرد و تأثیرات این فناوری‌ها در ابعاد مختلف زندگی امروزی و آینده جوامع بشری به یکی از مهم‌ترین مباحث روز جهان تبدیل شده و توجه بسیاری از کشورهای جهان را به خود معطوف کرده است (Ismail, Nair, Sham & Wahab, 2018).

فناوری اطلاعات و ارتباطات برای توسعه به استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در زمینه‌های توسعه اجتماعی و اقتصادی، توسعه بین‌المللی و حقوق بشر اشاره می‌کند. براساس این نظریه، اطلاعات و ارتباطات بیشتر و بهتر در جامعه به توسعه آن بیشتر کمک می‌کند (Wu, Guo, Huang, Liu & Xiang, 2018). مبحث فناوری اطلاعات و ارتباطات برای توسعه به مکتبی فکری بازمی‌گردد که پیشنهاد استفاده از فناوری برای توسعه را مطرح می‌کند. پایه‌های نظری آن را می‌توان در نظریه تکامل اجتماعی اقتصادی شومپیتر جست‌وجو کرد که عبارت است از فرایند پی‌درپی از تحولات خلاقانه که به نوسازی شیوه عمل در کلیت جامعه، شامل حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی آن، منجر می‌شود. موتور محرک این فشار پیاپی برای تحول خلاقانه، تغییرات فناوری است (Njoh, 2018).

کشورهای گوناگونی، اعم از توسعه یافته و در حال توسعه، با توجه به ویژگی مناطق آزاد تجاری صنعتی برای دستیابی به هدف‌هایی نظیر توسعه اقتصاد ملی، جذب سرمایه‌های خارجی، استفاده از برتری‌های نسبی، ایجاد فرصت‌های شغلی، تربیت نیروی انسانی، افزایش درآمدهای ناشی از فعالیت‌های خدماتی، افزایش کارایی اقتصادی ملی، توسعه منطقه‌ای و تبدیل بخش‌های عقب مانده به قطب‌های توسعه، اقدام به ایجاد مناطق آزاد تجاری صنعتی کرده‌اند (Midoun & Ismail, 2018).

یکی از موقعیت‌های ژئوپلیتیک ایران سواحل دریای عمان (مکران) در جنوب شرقی سرزمین ایران است. منطقه دریای عمان و اقیانوس هند یکی از حوزه‌های ژئوپلیتیک مهمی است که کشورهای ایران، امارات، عمان، پاکستان و هند را دربر می‌گیرد. وجود دو قدرت هسته‌ای در این حوزه و توجه ویژه کشورهای فرامنطقه‌ای مانند آمریکا و تلاش برای حضور مداوم در آن، حضور فعال‌تر ایران در این منطقه و برنامه‌ریزی برای شرایط بحرانی را چندین برابر می‌کند. سواحل خلیج فارس و مکران نه فقط به منزله ابزارهای توسعه اقتصادی، بلکه عواملی برای جلب سرمایه، انتقال فناوری، آموزش نیروی انسانی، وصل شدن به بازار جهانی و در نهایت دریچه‌ای به سوی توسعه اقتصادی به شمار می‌رود.

امروزه کشورها برای تأمین سرمایه و ایجاد زیرساخت‌های اساسی رشد و توسعه اقتصادی، کسب فناوری‌های نوین، ایجاد اشتغال و مواردی از این قبیل، ناگزیر از برنامه‌ریزی برای جلب و جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی هستند و به‌کارگیری فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی یکی از مهم‌ترین راهکارهای کشورهای دنیا در چند دهه اخیر برای نیل به این مهم بوده است. ایران یکی از کشورهای در حال توسعه است که به‌رغم برخورداری از منابع عظیم انسانی و اقتصادی، ویژگی متنوع آب‌وهوایی، منابع چشمگیر معدنی و نفتی، برخورداری از جاذبه‌های توریستی بی‌نظیر و آثار باستانی در سواحل خلیج فارس و مکران نتوانسته است مراحل دستیابی به توسعه مطلوب در این منطقه را به‌طور کامل طی کند.

از سوی دیگر با توجه به شرایط اقتصادی تحت تحریم‌های ظالمانه آمریکا، یکی از مهم‌ترین بخش‌هایی که در دوران تحریم می‌تواند نقش مؤثری در تقویت اقتصاد کشور داشته باشد، توسعه پایدار سواحل خلیج فارس و مکران است؛ زیرا در این مناطق ظرفیت‌های بالقوه بسیاری برای رشد و توسعه وجود دارد که در بستر جلب سرمایه‌های داخلی و خارجی می‌توان زمینه‌های ارتقای امنیت در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، نظامی و زیست‌محیطی را افزایش داد. وجه اصلی این مناطق تلاش آن‌ها برای پیوند با اقتصاد بین‌المللی و استفاده بیشتر از سرمایه‌های بین‌المللی است که با به‌کارگیری ظرفیت‌های ارتباطی نوین مانند رسانه‌های اجتماعی می‌توان به جلب و جذب منابع از خارج کشور مبادرت کرد و در استفاده از منابع داخلی که عوامل درون‌زای اقتصادی است، از سهم بیشتر جهانی بهره‌مند شد. رسانه‌های اجتماعی، به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، که امکان انتشار مطالب و محتوا را با سرعت و حجم زیاد فراهم می‌کنند، قادرند در معرفی ظرفیت‌های سواحل خلیج فارس و مکران و معرفی اقدامات انجام‌شده در حوزه‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی در این مناطق عملکرد مثبتی داشته باشند. به عبارت دیگر، رسانه‌های اجتماعی با مطالب و محتوایی که در خصوص مناطق آزاد و امنیت شغلی و اقتصادی در آن‌ها منتشر می‌کنند، سرمایه‌گذاران و تاجران بسیاری را از سراسر کشور و جهان به‌منظور سرمایه‌گذاری در این مناطق برمی‌انگیزند. اینکه تا چه اندازه از ظرفیت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی به‌منظور ارتقای امنیت و توسعه پایدار سواحل خلیج فارس و مکران استفاده شده و چه فرصت‌هایی در این عرصه وجود دارد، انگیزه انجام تحقیق حاضر را ایجاد کرده است. با آگاهی از نتایج این تحقیق می‌توان به ارزیابی جامعی از میزان و چگونگی اثرگذاری فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی بر امنیت و توسعه پایدار سواحل خلیج فارس و مکران دست یافت و بر این اساس، راهکارهایی را به‌منظور استفاده بهینه از ابزارهای جدید جهت گسترش مرزهای ارتباطی و اطلاعاتی این مناطق ذکر کرد.

۲. پیشینه تحقیق

آقایی خوندابی، طلعتی و نجارزاده (۱۳۸۶) در مقاله‌ای تأثیرات رشد فناوری ارتباطات و اطلاعات

را بر توسعه کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی بررسی کرده‌اند. در این مقاله، رشد زیرساخت‌های مربوط به فناوری‌های نوین یکی از راه‌های دستیابی به توسعه پایدار معرفی شده است. نکته توجه‌برانگیز این است که به‌دعای نویسندگان این مقاله، کلید توسعه اقتصادی مالزی، یکی از کشورهای اسلامی پیش‌گام در توسعه، افزایش و ارتقای زیرساخت‌های مربوط به فناوری ارتباطات بوده که افزون‌بر فراهم آوردن امکان اطلاع‌رسانی سراسری، آن کشور را در بهره‌برداری از امکانات و استعدادهای خود توانمند کرده است.

مشیری و نیک‌پور (۱۳۸۶) در نگاهی به وضعیت کشورهای مختلف، به این نتیجه رسیده‌اند که رشد فناوری اطلاعات و ارتباطات تقریباً در تمام کشورها ارتباطی معنادار با رشد اقتصادی داشته است. آنان با بررسی وضعیت ۷۵ کشور در زمینه میزان دسترسی مردم به ارتباطات و سایر شاخص‌های مربوطه، اظهار کرده‌اند که افزایش توان کشورها در زمینه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی می‌تواند به آن‌ها در دستیابی به توسعه اقتصادی کمک کند.

بیات و حاتمی (۱۳۹۱) در تحقیقی که درمورد عوامل توسعه‌نیافتگی مکران انجام داده‌اند، با اشاره به ضعف‌های فرهنگی و اجتماعی که در این منطقه وجود دارد، لزوم ارائه آموزش‌ها و تقویت زیرساخت‌های آموزشی را یادآور شده‌اند. یکی از اصلی‌ترین کاربردهای شبکه‌های اجتماعی برای ایجاد رشد و توسعه اقتصادی، ارتقای آگاهی و اطلاع‌رسانی درست است که این تحقیق نیز به‌نوعی مؤید ورود فناوری ارتباطات و اطلاعات به حوزه توسعه منطقه است.

تاری و پوران (۱۳۹۷) به بررسی عوامل بازدارنده در استفاده از فناوری‌های نوین ساخت در جهت بهبود فرایند توسعه پایدار پرداختند. ایشان با استفاده از روش تحلیلی - توصیفی و بر مبنای اطلاعات کتابخانه‌ای، به تحلیل و آسیب‌شناسی استفاده از سیستم‌ها و روش‌های پیشرفته ساخت در کشور همت گماشتند. در همین راستا در این تحقیق، پس از شناسایی وضع موجود سیستم کنونی ساخت‌وساز در کشور، اهمیت بهره‌گیری از فناوری‌های نوین از جنبه‌های مختلف مانند زمان و هزینه، جلوگیری از مهاجرت، تأمین مسکن برای قشرهای کم‌توان و توجه به ارزش‌های بومی در به‌کارگیری فناوری بررسی شد. به‌منظور بهبود عملکرد و ارتقای جایگاه احداث صنعتی ساختمان‌ها با توجه به معیارها و شاخص‌های کلیدی توسعه پایدار، راهکارهایی برای بهره‌گیری از قوت‌ها، برطرف کردن ضعف‌ها، استفاده از فرصت‌ها و رفع تهدیدها بیان شد.

بلوچ (۱۳۹۷) به برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی سیاسی، امنیتی و اقتصادی فضا در منطقه مکران در راستای ارائه مدل راهبردی برای مناطق ایران توجه کرد. در این مقاله، با استفاده از مدل سوات، دسته‌بندی عوامل سیاسی، امنیتی و اقتصادی درونی و بیرونی مهم و

اثرگذار در برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی فضا در منطقه مکران و شناسایی توانایی‌ها، کاستی‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای چابهار در راستای ارائه مدل راهبردی برای مناطق ایران انجام شده و برای سنجش وزن سنج‌ها، فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی به‌کار رفته است. طبق نتایج این مقاله، اولین و بهترین راهبرد مطلوب برای مدیریت و برنامه‌ریزی فضای سیاسی، امنیتی و اقتصادی در منطقه مکران و چابهار راهبردهای تدافعی است. هدف از این راهبرد، کم کردن ضعف‌های داخلی و پرهیز از تهدیدات ناشی از محیط خارجی است. این راهبرد مربوط به وضعیت خارجی منطقه مکران و چابهار است و نقاط مثبت (فرصت‌های) آن را در ارتباط با بیرون ارزیابی می‌کند. این راهبرد براساس توانمندی‌های منطقه مکران و چابهار درمقابل تهدیدات بنا شده و هدف آن افزایش توانمندی‌های موجود و کاهش تهدیدهاست.

روحانی (۱۳۹۸) تأثیر فناوری‌های نوین شهر هوشمند را بر توسعه پایدار شهر بررسی کرد. جامعه آماری پژوهش تمام کارکنان شهرداری منطقه ۶ تهران، به تعداد ۱۲۰ نفر بود که با استفاده از جدول مورگان، ۲۹۲ نفر برای شرکت در پژوهش انتخاب شد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسش‌نامه محقق‌ساخته بود که روایی پرسش‌نامه‌ها با استفاده از نظر متخصصان و پایایی پرسش‌نامه‌ها به کمک ضریب آلفای کرونباخ تأیید شد. برای تحلیل داده‌ها از آزمون ضریب هم‌بستگی پیرسون استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داد فناوری‌های نوین شهر هوشمند بر توسعه پایدار شهر اثرگذار است.

بنایی اسماعیلی (۱۳۹۹) موضوع تحقیق خود را به تأثیر فناوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات در برنامه‌ریزی توسعه پایدار شهری اختصاص داد. براساس یافته‌های پژوهش، سامانه اطلاعات جغرافیایی با توجه به قابلیت‌های منحصر خود، زمینه مناسبی را برای ایفای نقش در برنامه‌ریزی‌های توسعه شهری فراهم می‌آورد. نویسنده مقاله سعی کرده جنبه‌های کاربردی و مهم این سامانه را در برنامه‌ریزی‌های توسعه پایدار شهری بیان کند.

جودی و رضایی ملال (۱۴۰۰) با استفاده از روش تحقیقی - توصیفی و با گردآوری منابع کتابخانه‌ای، به بررسی نقش فناوری‌های نوین در توسعه پایدار فضای سبز شهری پرداختند. طبق نتایج، فضای سبز اگر به‌گونه‌ای صحیح مدیریت و مکان‌یابی و سامان‌دهی شود، به ارتقای توسعه پایدار شهری می‌انجامد. در این پژوهش، به نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه پایدار فضای شهری، روش‌های جدید آبیاری، مکان‌یابی نوین فضاهای سبز، روش‌های ایجاد کمربند سبز، شیوه‌های طراحی و اجرای بام سبز و... اشاره شد که اگر هریک از این ابزارها به‌شیوه صحیح مورد استفاده قرار گیرد، موجب ارتقای توسعه پایدار و شاخص‌های آن خواهد شد.

لطفی (۱۴۰۰) پژوهش خود را به واکاوی نقش منطقه مکران در امنیت خلیج فارس اختصاص داد. وی با استفاده از مدل سوآت، نقش منطقه مکران را در امنیت خلیج فارس بررسی نمود و برای سنجش وزن سنج‌ها از فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی استفاده کرد.

نتایج پژوهش او نشان داد ابعاد ژئوپلیتیکی منطقه مکران عبارت است از: جغرافیای انسانی و نحوه توزیع جمعیتی در این منطقه، جغرافیای اقتصادی منطقه، جغرافیای طبیعی منطقه و همچنین ویژگی‌های جغرافیایی منطقه که امکان اجرای اصل پراکنده‌سازی به‌عنوان یکی از اصول اثرگذار بر معادله دفاع - تهاجم وجود دارد.

در بین پژوهش‌های خارجی انجام‌شده در این حوزه، **اسماعیل و دیگران (2018)** به مطالعه تأثیر فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی بر تصمیم سرمایه‌گذاری در مالزی مبادرت کردند. جامعه آماری تحقیق سرمایه‌گذاران در پایتخت مالزی بودند. یافته‌های پژوهش نشان داد متغیرهای مستقل، از جمله اطلاعات در رسانه‌های اجتماعی، رفتار جامعه آنلاین در رسانه‌های اجتماعی و تصویر شرکت در رسانه‌های اجتماعی، تأثیر معناداری بر تصمیم سرمایه‌گذاری دارند.

موراه و اموجولا (2018) نقش فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی را در توسعه کارآفرینی در پایتخت نیجریه مطالعه کردند. به کمک ابزار پرسش‌نامه، با سیصد نفر از مدیران شرکت‌های کوچک و متوسط در پایتخت نیجریه مصاحبه شد. یافته‌های تحقیق حاکی از این است که استفاده از پیام‌رسان واتساپ منجر به دستیابی بیشتر به بازار و بهبود روابط مشتری می‌شود؛ همچنین استفاده از رسانه‌های اجتماعی مؤلفه‌ای از راهبرد رشد اقتصادی در میان مدیران است.

کیانوکا و دیگران (2020) به مطالعه نقش فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در توسعه پایدار اتحادیه اروپا پرداختند. با استفاده از داده‌های اولیه و برآزش مدل رگرسیونی، مطالعه مذکور نشان داد که به‌کارگیری فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی قادر است نابرابری درآمد اجتماعی را کاهش دهد.

۳. چارچوب نظری

۳-۱. توسعه پایدار

براساس تعریف کلاسیک کمیسیون سازمان محیط‌زیست و توسعه در سال ۱۹۸۷ م، توسعه‌ای پایدار است که بتواند ضمن رفع نیازهای فعلی، به توانایی نسل آینده در رفع نیازهای خود صدمه نزند. توسعه پایدار هنگامی مبتنی بر توازن و برابری است که بتواند بر علایق گروه‌های مردم در نسل حاضر و آتی در سه بُعد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی تمرکز کند. بنابراین توسعه پایدار درباره برابری فرصت در دستیابی همگان به تعالی و تحقق جامع اهداف است (Silvestre & Țircă, 2019). درواقع مفهوم توسعه پایدار ناظر بر این واقعیت انکارناشدنی است که ملاحظات مربوط به اکولوژی می‌تواند و باید در

فعالیت‌های اقتصادی به کار گرفته شود. این ملاحظات شامل ایده‌های ایجاد محیطی منطقی است که در آن ادعای توسعه مبتنی بر پیشبرد کیفیت همه جنبه‌های زندگی مورد چالش قرار می‌گیرد. از این منظر، توسعه پایدار بر هشیاری انسان نسبت به خودش و نسبت به منابع طبیعی کره زمین استوار است و خواهان یک سبک زندگی پایدار برای همه انسان‌هاست و مخالف مصرف بیش از اندازه، اتلاف منابع و بی‌توجهی به نسل‌های آینده و قطع رابطه با گذشته است. توسعه پایدار همچنین بر اهمیت وجود چشم‌انداز بلندمدت در مورد نتایج فعالیت‌های امروز و همکاری جهانی در بین کشورها برای رسیدن به راه‌حل‌های مؤثر تأکید می‌کند. این عناصر توسعه پایدار را به صورت هدفی کلیدی برای صورت‌بندی سیاست‌های داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی در قرن ۲۱ درآورده است (Sachs et al., 2019).

۲-۳. امنیت اقتصادی

همه افراد بشر به نوعی نیازمند امنیت هستند. مردمی که فاقد امنیت پایه باشند، از نظر اجتماعی بی‌مسئولیت خواهند بود. آن‌ها فرصت‌طلبانه رفتار می‌کنند و به دور از اعتدال خواهند بود. چنین جامعه‌ای مستعد بی‌ثباتی و حرکت‌های افراطی و شورش است. ناامنی اساساً بد است و موجب می‌شود مردم کمتر خلاق باشند و کمتر سراغ فعالیت‌های مفید همراه با ریسک بروند. آن‌ها فرصت‌طلبانند و با انتخاب‌هایی محدود روبه‌رو می‌شوند. ناامنی به نااطمینانی دامن می‌زند و آسیب‌پذیری را افزایش می‌دهد. اندازه‌ای از ناامنی و نااطمینانی هم برای پویایی اقتصادی و پیشرفت افراد لازمه رشد است. به لحاظ تاریخی نیز، سرمایه‌داری بر مبنای بده‌بستانی ناجور شکل گرفت؛ زیرا صاحبان سرمایه‌ها و ثروت‌های سرشار ناامنی شرایط همراه با ریسک کارآفرینی را به جان خریدند و در مقابل بیشترین بهره رشد اقتصادی را نیز صاحب شدند. با این حال، در دهه‌های اخیر و به‌طور روزافزونی در آینده به نظر می‌رسد کارگران معمولی و جوامع کارگری و حاشیه‌ای در اقتصادهای سرمایه‌داری مجبورند بدترین شکل‌های ناامنی را تحمل کنند؛ درحالی که ثروتمندان بزرگ در حفاظ خوبی از امنیت به‌سر می‌برند (Popov & Semyachkov, 2018).

امنیت اقتصادی در دنیای پس از جنگ سرد به‌طور فزاینده‌ای به‌عنوان بُعدی از امنیت مطرح شد. دانش‌پژوهان و سیاست‌گذاران ضمن تأیید ارتباط امنیت اقتصادی با سلامت جامعه، به دنبال راه‌های جدیدی برای وارد کردن موضوعات اقتصادی در روش‌های سنتی دفاعی بوده‌اند. خطر بزرگی که امروز در مورد نظریات رایج «امنیت اقتصادی» وجود دارد، این است که به‌غلط آن را تنها بُعد مهم در امنیت ملی تلقی کنیم؛ چنان‌که در دوران گذشته نیز چنین برداشتی از «امنیت نظامی» وجود داشت. امنیت اقتصادی عبارت است از میزان حفظ و ارتقای شیوه زندگی مردم جامعه از طریق تأمین کالاها و خدمات، هم از

مجرای عملکرد داخلی و هم حضور در بازارهای بین‌المللی؛ درحالی که به‌طور سنتی افزایش وابستگی متقابل اقتصادی و سیاسی شدن فرایندهای موضوعات اقتصادی باعث آسیب‌پذیری بیشتر دولت‌های ملی شده است؛ زیرا این واحدها بیش از هر زمانی در گذشته برای تأمین نیازمندی‌های زندگی روزمره به یکدیگر وابسته‌اند (Uktamov, 2020).

۳-۲. نظریه جامعه شبکه‌ای

مانوئل کاستلز، برخلاف اکثر نظریه‌های اجتماعی کلاسیک که فرض را بر تسلط زمان بر مکان می‌گذارند، این فرضیه را مطرح می‌کند که «مکان، زمان را در جامعه شبکه‌ای سازمان می‌دهد» (کاستلز، ۱۳۸۰ الف، ص. ۲۵۱). به‌موجب این نظریه، تحت تأثیر «پارادایم فناوری اطلاعات» و شکل‌ها و فرایندهای اجتماعی متأثر از آن «فضای جریان‌ها» شکل می‌گیرد که منطبق جدیدی دارد. «فضای جریان‌ها سازمان‌دهی مادی و عملکردهای اجتماعی است که دارای اشتراک زمانی هستند و از طریق جریان‌ها عمل می‌کنند» (کاستلز، ۱۳۸۰ ب، ص. ۲۴۰).

فرضیه کاستلز در این باره چنین تبیین شده است که فضای جریان‌ها از ریزش‌های فردی تشکیل شده است که منافع خود را در شبکه‌های کلان کارکردی مطرح می‌کنند. **مارتین اینس** (۱۳۸۴، ص. ۸۴) این مفهوم را دشوارترین و درعین حال بنیادی‌ترین بخش این نظریه می‌داند که مستقیم‌ترین جلوه دگرگونی‌های تکنولوژیک موجودیت انسانی است.

کاستلز با نقد نظریات پیشین خود، اکنون «فضای جریان‌ها» را درمقابل فضای مکان‌ها قرار نمی‌دهد و با طرح مفاهیمی چون «مردمی شدن فضای جریان‌ها»، از وجود هم‌زمان «فضای جریان‌ها» و «فضای مکان‌ها» سخن می‌گوید که هر دو بیانگر منافع اجتماعی متعارضی هستند؛ اما الزاماً وجه تمایز آن‌ها نخبگان و عامه نیستند. به این ترتیب، در اندیشه کاستلز، از آنجا که فرهنگ‌ها بر فرایندهای ارتباطی و همه اشکال ارتباط بر مبنای تولید و مصرف نشانه‌ها استوار است، هیچ‌گونه جدایی بین واقعیت و نمایش نمادین وجود ندارد و ویژگی مهم جامعه شبکه‌ای نه القای واقعیت مجازی، بلکه ایجاد مجاز واقعی است (کاستلز، ۱۳۸۰ الف، ص. ۴۳۱).

به عقیده وی، تعامل میان این فرایندها، ساختار نوین اجتماعی مسلط، یعنی جامعه شبکه‌ای، یک فرهنگ مجاز واقعی، را به عرصه وجود آورده است. منطق نهفته در این اقتصاد، جامعه و فرهنگ، زیربنای کنش و نهادهای اجتماعی در سراسر جهانی به‌هم‌پیوسته خواهد بود (کاستلز، ۱۳۸۰ ب، ص. ۴۱۷).

۴-۳. فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی

اصطلاح فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی طیف وسیعی از تغییرات در تولید، توزیع و استفاده از فناوری را دربر می‌گیرد. مفاهیمی که برای تعریف خصوصیات اصلی فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی به‌طور کلی به‌کار می‌رود، عبارت است از: دیجیتالی بودن، تعاملی بودن، فرامنتی، مجازی، شبکه‌ای‌شده و شبیه‌سازی‌شده. نقطه افتراقی که **اکپایو و اوگیریکی (2017)** به‌عنوان ویژگی خاص فناوری نوین بدان اشاره می‌کند، «تعاملی بودن» یا «فرا فناوری بودن» آن است. همه اجزای فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعات به‌نوعی حاصل تبدیل منابع فناوری‌های آنالوگ است. در فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، اشیا به‌شکل ترکیبی از کدهای رقمی است (بازنمایی عددی). چنین حالتی دو نتیجه دارد: نخست این است که یک شیء فناوری نوین را می‌توان به‌شکل ریاضی توصیف کرد؛ مثلاً تصویر یا شکل می‌تواند با استفاده از توابع ریاضی توصیف شود؛ نتیجه دوم این است که اشیای فناوری نوین تحت تأثیر ساخت الگوریتمی آن است؛ مثلاً با کاربرد الگوریتم‌های مناسب می‌توان به‌طور خودکار اختلال و پارازیت موجود در تصویر را از میان برد، تناسب رنگ‌ها را بهبود بخشید و شفافیت آن را کم‌وزیاد کرد. در یک کلام، شیء فناوری‌ای «برنامه‌پذیر» می‌شود (Sims, Reed & Carr, 2017).

در پژوهش حاضر، مقصود از فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، رسانه‌های نوین است. رسانه‌های نوین مجموعه متمایزی از فناوری ارتباطی است که خصایص معینی را در کنار نو شدن، امکانات دیجیتال و در دسترس بودن وسیع برای استفاده شخصی به‌عنوان ابزارهای ارتباطی داراست. در واقع در تحقیق پیش‌رو، توجه ما به‌طور مشخص بر مجموعه‌ای از ابزارهایی متمرکز است که بر بستر اینترنت فعال است؛ به‌ویژه و بیشتر شامل شبکه‌های اجتماعی است.

۵-۳. مدل نظری تحقیق

هدف اصلی تحقیق شناسایی نقش توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در ارتقای امنیت و توسعه پایدار سواحل مکران است. مکران منطقه‌ای ژئواکونومیکی و ژئواستراتژیک است که از جهات بسیار دارای استعدادهای فراوان برای توسعه است؛ به‌طوری که برخی این منطقه را حائز تمام شرایط مورد نیاز برای توسعه و رشد اقتصادی ارزیابی کرده‌اند (بیات و حاتمی، ۱۳۹۱). با این همه، منطقه مکران نتوانسته است در طول تاریخ از این استعدادها بهره‌برد. به همین سبب سؤالی اساسی درمورد آن وجود دارد: باوجود ظرفیت‌های بسیاری که در مکران وجود دارد، چرا این منطقه هنوز در فقر و توسعه‌نیافتگی به‌سر می‌برد؟

از علل و عواملی که برای توسعه‌نیافتگی و فقر در این منطقه ذکر کرده‌اند، به این شرح است:

۱. عوامل ژئوپلیتیکی و برون‌مرزی از قبیل حضور طالبان و نیروهای تروریستی در افغانستان و پاکستان، جنگ در افغانستان با حضور نیروهای خارجی و تولید گسترده مواد مخدر در افغانستان (حسن‌پور، ۱۳۹۱)؛

۲. عوامل جغرافیایی مانند خشکی و کم رونق بودن کشاورزی در منطقه، بافت قومی قبیله‌ای ساکنان، کیفیت نامطلوب نیروی انسانی و دوری از مرکز کشور (بیات و حاتمی، ۱۳۹۱)؛

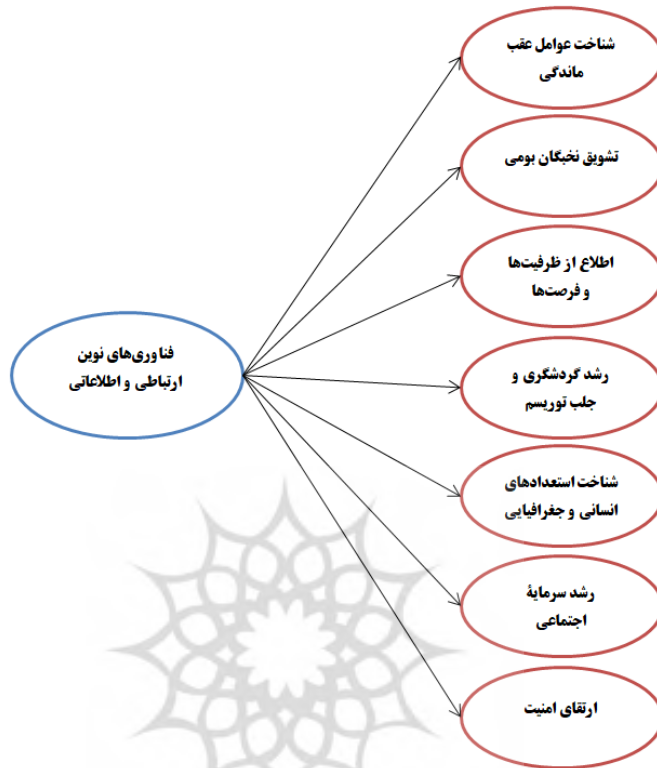
۳. عوامل امنیتی از قبیل قاچاق مواد مخدر، بنیادگرایی، تنش‌های مذهبی، شرارت و اقدامات تروریستی (عبداللهی، ۱۳۹۱)؛

۴. عوامل سیاسی مثل نظام سیاسی بسیط و تمرکزگرای حاکم بر کشور از یک قرن پیش تا کنون و وابستگی دولت به اقتصاد نفتی که باعث بی‌توجهی به مناطق غیرنفتی شده است (بیات و حاتمی، ۱۳۹۱)؛

۵. فقدان برنامه‌ریزی بلندمدت توسعه‌ای در منطقه و تحریم‌های غرب علیه ایران که سرمایه‌گذاری خارجی در این منطقه را کاهش داده است (عبداللهی، ۱۳۹۱).

بسیاری از عوامل و علل دخیل در توسعه‌نیافتگی مکران را ممکن است بتوان با استفاده از ظرفیت‌های فناوری‌های نوین ارتباطی و ارتباطی بهبود بخشید؛ با اقداماتی همچون افزایش فرصت‌های آموزشی در جهت ارتقای سطح آگاهی‌های مردم و رشد فرهنگی آنان برای شناخت عوامل عقب‌ماندگی و پرهیز از آن، ایجاد پایانه‌های اطلاع‌رسانی در جهت اطلاع‌نخبگان و دانش‌آموختگان منطقه برای آگاهی از ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود در آن و ترغیب آنان به بازگشت و فعالیت در منطقه، اطلاع‌رسانی بین‌المللی برای جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی و ایجاد زمینه‌های اجرای طرح‌های عمرانی و توسعه‌ای، رشد گردشگری و افزایش درآمدهای ناشی از این حوزه با معرفی ظرفیت‌های جذب توریست و شناخت استعدادها و بهره‌برداری از زیرساخت‌های مورد نیاز منطقه در جهت توسعه با استفاده از استعدادهای جغرافیایی و محیطی بومی و افزایش توان منطقه‌ای برای تربیت نیروی انسانی (بیات و حاتمی، ۱۳۹۱)؛

عریضی و مولایی، ۱۳۹۱). بنابراین در تحقیق حاضر به مطالعه تأثیر توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی بر مؤلفه‌های ارتقای امنیت و توسعه پایدار در سواحل مکران، شامل شناخت عوامل عقب‌ماندگی و پرهیز از آن، تشویق نخبگان بومی برای بازگشت آنان به منطقه، اطلاع از ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود، رشد گردشگری و جلب توریسم، شناخت استعدادهای انسانی و جغرافیایی، رشد سرمایه اجتماعی ساکنان منطقه و ارتقای امنیت اجتماعی، پرداخته شده است. در ادامه، مدل نظری تحقیق را مشاهده می‌کنید.

فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان

شکل ۱. مدل نظری تحقیق

۴. روش تحقیق

از آنجا که در تحقیق حاضر، نقش فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در ارتقای امنیت و توسعه پایدار سواحل خلیج فارس و مکران بررسی شده، روش تحقیق، ترکیبی (آمیخته) از نوع تحلیل مضمون و پیمایش است. از آنجا که پژوهش در یک سازمان واقعی، عینی و زنده صورت گرفته است و از نتایج آن می‌توان به‌طور علمی استفاده کرد، از حیث هدف، کاربردی است. جامعه آماری تحقیق در بخش کیفی شامل تمام استادان دانشگاه در حوزه امنیت و توسعه پایدار و همچنین پژوهشگران حوزه خلیج فارس بوده است. جامعه آماری مربوط به بخش کمی تحقیق هم شامل همه روزنامه‌نگاران و اصحاب رسانه و مطبوعات در حوزه‌های اقتصادی، گردشگری، فرهنگی، امنیت اجتماعی و توسعه در منطقه مکران است که تعداد آن‌ها برابر با ششصد نفر است. در بخش کیفی پژوهش، از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد و نمونه‌گیری تا اشباع نظری ادامه یافت که حاصل آن مصاحبه با چهارده استاد دانشگاه در حوزه امنیت و توسعه

پایدار و همچنین پژوهشگران حوزه خلیج فارس بوده است. همچنین در قسمت کمی تحقیق، با استفاده از جدول مورگان، حداقل حجم نمونه مورد نیاز برای جامعه‌ای به اندازه ۶۰۰ نفر برابر با ۲۳۴ نفر است که به منظور کاهش خطای نمونه‌گیری و پرسش‌نامه‌های مخدوش، ۲۶۰ پرسش‌نامه توزیع شد و در نهایت ۲۴۷ پرسش‌نامه سالم مورد تحلیل قرار گرفت. روش نمونه‌گیری در این بخش نیز به صورت تصادفی است؛ به این ترتیب که ابتدا فهرستی از تمام اعضای جامعه آماری تهیه شد و سپس براساس جدول اعداد تصادفی نمونه‌ها انتخاب شد و پرسش‌نامه در بین آنان توزیع گردید. به منظور بررسی روایی پرسش‌نامه، اینک آیا سؤالات مطرح شده اهداف مورد نظر را پوشش می‌دهد و در نگارش جملات آن ابهامی وجود ندارد، از روایی صوری استفاده شد. براساس نتایج، نمره تأثیر برای تمام گویه‌های تحقیق بالای ۴ بوده که بیانگر روایی قابل قبول سؤالات پرسش‌نامه در اندازه‌گیری سازه‌هاست. افزون بر این، به منظور بررسی پایایی ابزار اندازه‌گیری از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که با توجه به مقادیر ضرایب به دست آمده بالاتر از ۰,۷۰، برای نمونه ۳۰ نفری، پژوهشگر اطمینان حاصل کرد که ابزار پرسش‌نامه از اعتبار مطلوب برخوردار است؛ بدین معنا که پاسخ‌های داده شده ناشی از شانس و تصادف نبوده، بلکه به دلیل اثر متغیری است که مورد آزمون قرار گرفته است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌ها، از روش تحلیل مضمون^۱ استفاده شد. تحلیل مضمون روشی برای تعیین، تحلیل و بیان الگوهای موجود درون داده‌هاست. این روش به طرز بهینه‌ای داده‌ها را سازمان‌دهی و در قالب جزئیات توصیف می‌کند. اما می‌تواند از این فراتر رود و جنبه‌های مختلف موضوع پژوهش را تفسیر کند (Attard & Coulson, 2012). افزون بر این، به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های کمی، از نرم‌افزار آماری اسپس اس اس^۲ (نسخه ۲۵) و روش ضریب هم‌بستگی پیرسون^۳ استفاده شد.

۵. یافته‌های تحقیق

۵-۱. تحلیل کیفی

در این بخش، مصاحبه‌های انجام شده با استادان دانشگاه در حوزه امنیت و توسعه پایدار و همچنین پژوهشگران حوزه خلیج فارس، با استفاده از روش تحلیل مضمون مورد تحلیل قرار گرفت. پس از رسیدن به کفایت نظری، محقق با گردآوری مضامین سازمان‌دهنده در جریان تحقیق و فراوانی مضامین پایه مرتبط با هریک از این مضامین سازمان‌دهنده، اقدام به حذف مضامین نزدیک به هم یا کم‌اهمیت‌تر (از منظر کم بودن میزان فراوانی) نمود تا شبکه مضامین فراگیر تحقیق حاصل شود که در **جدول ۱** ارائه شده است. افزون بر این، پس

1. Thematic Analysis
2. SPSS
3. Pearson Correlation Coefficient

از مرور این جدول، مضامین سازمان‌دهنده‌ای که از منظر محقق به‌لحاظ محتوایی و درون‌مایه شبیه است، در قالب یک مضمون فراگیر مطرح شد تا جدول شبکه مضامین فراگیر تحقیق ترسیم گردد که در **جدول ۲** آمده است.

جدول ۱. شبکه مضامین سازمان‌دهنده ظهور یافته در جریان تحقیق و فراوانی مضامین پایه مرتبط

ردیف	عنوان مضمون سازمان‌دهنده	فراوانی مضامین پایه مرتبط
۱	امنیت فرهنگی	۱۷
۲	امنیت دفاعی	۱۹
۳	امنیت سیاسی	۸
۴	امنیت اقتصادی	۳۷
۵	دوری از تعصبات قومی	۳
۶	زیست‌محیطی	۱۰
۷	گردشگری	۲۸
۸	شیلات	۹
۹	همکاری‌های منطقه‌ای	۹
۱۰	سواحل طولانی	۳
۱۱	کشتیرانی	۷
۱۲	مبارزه با قاچاق	۲
۱۳	توسعه خطوط فیبر نوری	۳
۱۴	توسعه زیرساخت‌های فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی	۱۴
۱۱۵	توسعه ارتباطات انسانی	۹
۱۶	توسعه شهرنشینی	۶
۱۷	گردش آزاد اطلاعات	۸
۱۸	محرومیت‌زدایی	۵
۱۹	ارتقای امنیت	۱۱
۲۰	استفاده از سامانه‌های پیشرفته	۱
۲۱	هوشمند شدن نهادهای امنیتی	۱

جدول ۲. جدول شبکه مضامین فراگیر تحقیق

ردیف	عنوان مضمون فراگیر	شماره عناوین سازمان دهنده زیرمجموعه
۱	زیست محیطی، گردشگری، شیلات، همکاری‌های منطقه‌ای، سواحل طولانی، کشتیرانی، مبارزه با قاچاق	۱-۵
۲	امنیت فرهنگی، امنیت دفاعی، امنیت سیاسی، امنیت اقتصادی، دوری از تعصبات قومی	۶-۱۲
۳	توسعه خطوط فیبر نوری، توسعه زیرساخت‌های فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، توسعه ارتباطات انسانی، توسعه شهرنشینی، گردش آزاد اطلاعات، محرومیت‌زدایی، ارتقای امنیت	۱۳-۱۹
۴	استفاده از سامانه‌های پیشرفته، هوشمند شدن نهادهای امنیتی	۲۰-۲۱

پاسخ به سؤالات کیفی تحقیق

سؤال اول: سواحل خلیج فارس و منطقه مکران از چه ظرفیت‌ها و فرصت‌هایی برای رشد و توسعه برخوردار است؟

یافته‌های پژوهش بیانگر این است که از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، زیست محیطی، گردشگری، شیلات، همکاری‌های منطقه‌ای، سواحل طولانی، کشتیرانی و مبارزه با قاچاق مهم‌ترین ظرفیت‌ها و فرصت‌های سواحل خلیج فارس و منطقه مکران به‌شمار می‌آید.

سؤال دوم: سواحل خلیج فارس و منطقه مکران در تأمین امنیت جمهوری اسلامی ایران از چه جایگاهی برخوردار است؟

طبق نتایج پژوهش، سواحل خلیج فارس و منطقه مکران نقش و جایگاه مهمی در تأمین امنیت فرهنگی، امنیت دفاعی، امنیت سیاسی، امنیت اقتصادی و دوری از تعصبات قومی دارد.

سؤال سوم: استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی چگونه به رشد و توسعه سواحل خلیج فارس و منطقه مکران کمک می‌کند؟

براساس یافته‌های پژوهش، از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، توسعه خطوط فیبر نوری و توسعه زیرساخت‌های فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی قادر است به توسعه ارتباطات انسانی، توسعه شهرنشینی، گردش آزاد اطلاعات، محرومیت‌زدایی و ارتقای امنیت در خلیج فارس و منطقه مکران کمک کند.

سؤال چهارم: استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی چگونه به ارتقای امنیت خلیج فارس و منطقه مکران کمک می‌کند؟

نتایج پژوهش بیانگر این است که استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی از طریق استفاده از سامانه‌های پیشرفته و هوشمند شدن نهادهای امنیتی می‌تواند امنیت منطقه را در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، نظامی و سیاسی تأمین کند.

۲-۵. تحلیل کمی

۱-۲-۵. سیمای پاسخ‌گویان

از مجموع پاسخ‌گویان، ۷۲٫۵ درصد مرد و ۲۷٫۵ درصد زن بوده‌اند. همچنین از کل پاسخ‌گویان، ۳۱٫۲ درصد در گروه سنی ۳۵ تا ۴۰ سال، ۲۶٫۳ درصد در گروه سنی ۳۰ تا ۳۵ سال، ۲۱٫۱ درصد در گروه سنی ۴۰ تا ۴۵ سال، ۱۹٫۰ درصد در گروه سنی بیشتر از ۴۵ سال و ۲٫۴ درصد نیز در گروه سنی کمتر از ۳۰ سال قرار داشته‌اند. افزون‌بر این، از مجموع پاسخ‌گویان، ۶۱٫۵ درصد دارای تحصیلات کارشناسی، ۲۱٫۵ درصد کارشناسی‌ارشد، ۱۴٫۲ دکترا و ۲٫۸ درصد نیز دارای تحصیلات کاردانی بوده‌اند. همچنین از کل پاسخ‌گویان، ۳۲٫۴ درصد ۱۵ تا ۲۰ سال، ۳۰٫۴ درصد ۱۰ تا ۱۵ سال، ۱۶٫۲ درصد ۲۰ تا ۲۵ سال، ۱۵٫۰ درصد بیشتر از ۲۵ سال و ۶٫۱ درصد نیز کمتر از ۱۰ سال سابقه کار داشته‌اند.

۲-۲-۵. آزمون فرضیه‌ها

فرضیه اول: بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و شناخت عوامل عقب‌ماندگی و پرهیز از آن در منطقه ارتباط معناداری وجود دارد.

با توجه به نتایج، مقدار آماره پیرسون برابر ۰٫۵۱ با میزان سطح معناداری ۰٫۰۰۰ است. از آنجا که میزان سطح معناداری از ۰٫۰۱ کمتر است، فرضیه تحقیق با ۹۹ درصد اطمینان و ۱ درصد خطا تأیید می‌شود. مقدار ضریب هم‌بستگی نشان‌دهنده ارتباط بین دو متغیر در سطح متوسط و مستقیم است. بنابراین یافته‌های آماری نشان می‌دهد با توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، میزان شناسایی عوامل عقب‌ماندگی و پرهیز از آن افزایش می‌یابد و برعکس.

جدول ۳. آزمون ضریب هم‌بستگی پیرسون بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و شناخت عوامل عقب‌ماندگی و پرهیز از آن در منطقه

شناخت عوامل عقب‌ماندگی و پرهیز از آن		توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی
سطح معناداری	آماره پیرسون	
۰٫۰۰۰	۰٫۵۱	

فرضیه دوم: بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و تشویق نخبگان بومی برای بازگشت به منطقه ارتباط معناداری وجود دارد.

با توجه به نتایج، مقدار آماره پیرسون برابر ۰,۵۵ با میزان سطح معناداری ۰,۰۰۰ است. از آنجا که میزان سطح معناداری از ۰,۰۱ کمتر است، فرضیه تحقیق با ۹۹ درصد اطمینان و ۱ درصد خطا تأیید می‌شود. مقدار ضریب همبستگی ارتباط بین دو متغیر در سطح متوسط و مستقیم را نشان می‌دهد. بنابراین براساس یافته‌های آماری، با توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، تمایل نخبگان بومی برای بازگشت به منطقه افزایش می‌یابد و برعکس. جدول ۴. آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و تشویق نخبگان بومی برای بازگشت به منطقه

تشویق نخبگان بومی برای بازگشت به منطقه

سطح معناداری	آماره پیرسون	توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی
۰,۰۰۰	۰,۵۵	

فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان

فرضیه سوم: بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و آگاهی از ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود در منطقه و تشویق سرمایه‌گذاران خارجی جهت سرمایه‌گذاری در منطقه مکران ارتباط معناداری وجود دارد.

با توجه به نتایج، مقدار آماره پیرسون برابر ۰,۳۷ با میزان سطح معناداری ۰,۰۰۰ است. از آنجا که میزان سطح معناداری از ۰,۰۱ کمتر است، فرضیه تحقیق با ۹۹ درصد اطمینان و ۱ درصد خطا تأیید می‌شود. مقدار ضریب همبستگی نشان‌دهنده ارتباط میان دو متغیر در سطح متوسط و مستقیم است. بنابراین یافته‌های آماری نشان می‌دهد با توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، آگاهی از ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود در منطقه و تشویق سرمایه‌گذاران خارجی جهت سرمایه‌گذاری در منطقه مکران افزایش می‌یابد و برعکس.

جدول ۵. آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و آگاهی از ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود در منطقه و تشویق سرمایه‌گذاران خارجی جهت سرمایه‌گذاری در منطقه مکران

آگاهی از ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود در منطقه و تشویق سرمایه‌گذاران خارجی جهت سرمایه‌گذاری در منطقه مکران

سطح معناداری	آماره پیرسون	توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی
۰,۰۰۰	۰,۳۷	

فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان

فرضیه چهارم: بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و رشد گردشگری و جلب توریسم در منطقه ارتباط معناداری وجود دارد.

با توجه به نتایج، مقدار آماره پیرسون برابر ۰,۴۱ با میزان سطح معناداری ۰,۰۰۰ است. از آنجا که میزان سطح معناداری از ۰,۰۱ کمتر است، فرضیه تحقیق با ۹۹ درصد اطمینان و ۱ درصد خطا تأیید می‌شود. مقدار ضریب هم‌بستگی نشان‌دهنده ارتباط میان دو متغیر در سطح متوسط و مستقیم است. بنابراین یافته‌های آماری نشان می‌دهد با توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، رشد گردشگری و جلب توریسم در منطقه افزایش می‌یابد و برعکس.

جدول ۶. آزمون ضریب هم‌بستگی پیرسون بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و رشد گردشگری و جلب توریسم در منطقه

رشد گردشگری و جلب توریسم در منطقه		
توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی	آماره پیرسون	سطح معناداری
	۰,۴۱	۰,۰۰۰

فصلنامه سیاست‌های راهبردی و مکان

فرضیه پنجم: بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و شناخت استعداد‌های انسانی و جغرافیایی منطقه ارتباط معناداری وجود دارد.

با توجه به نتایج، مقدار آماره پیرسون برابر ۰,۳۸ با میزان سطح معناداری ۰,۰۰۰ است. از آنجا که میزان سطح معناداری از ۰,۰۱ کمتر است، فرضیه تحقیق با ۹۹ درصد اطمینان و ۱ درصد خطا تأیید می‌شود. مقدار ضریب هم‌بستگی نشان‌دهنده ارتباط میان دو متغیر در سطح متوسط و مستقیم است. بنابراین یافته‌های آماری نشان می‌دهد با توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، شناخت استعداد‌های انسانی و جغرافیایی منطقه افزایش می‌یابد و برعکس.

جدول ۷. آزمون ضریب هم‌بستگی پیرسون بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و شناخت استعداد‌های انسانی و جغرافیایی منطقه

شناخت استعداد‌های انسانی و جغرافیایی منطقه		
توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی	آماره پیرسون	سطح معناداری
	۰,۳۸	۰,۰۰۰

فصلنامه سیاست‌های راهبردی و مکان

فرضیه ششم: بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و رشد سرمایه اجتماعی ساکنان منطقه ارتباط معناداری وجود دارد.

با توجه به نتایج، مقدار آماره پیرسون برابر ۰,۴۴ با میزان سطح معناداری ۰,۰۰۰ است. از آنجا که میزان سطح معناداری از ۰,۰۱ کمتر است، فرضیه تحقیق با ۹۹ درصد اطمینان و ۱ درصد خطا تأیید می‌شود. مقدار ضریب هم‌بستگی ارتباط میان دو متغیر در سطح متوسط و مستقیم را نشان می‌دهد. بنابراین یافته‌های آماری نشان می‌دهد با توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، رشد سرمایه اجتماعی ساکنان منطقه افزایش می‌یابد و برعکس.

جدول ۷. آزمون ضریب هم‌بستگی پیرسون بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و رشد سرمایه اجتماعی ساکنان منطقه

رشد سرمایه اجتماعی ساکنان منطقه		
سطح معناداری	آماره پیرسون	توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی
۰,۰۰۰	۰,۴۴	

فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان

۶. نتیجه

ظهور فناوری‌های نوین ارتباطی دگرگونی بنیادینی را در ارتباطات انسانی ایجاد کرده است. از آنجا که انتقال و جریان فرهنگ از طریق ارتباطات صورت می‌گیرد، حوزه فرهنگ که نظام‌هایی از عقاید و رفتارها را دربر می‌گیرد، با ظهور فناوری جدید دچار دگرگونی‌های بنیادین می‌شود. ورود فناوری‌های ارتباطی دگرگونی‌هایی را در ساختار ارتباطات انسانی به وجود آورده است. بل معتقد است جهان مجازی و امکان برقراری ارتباطات هم‌زمان و بی‌شمار، منشأ ظهور فرهنگ‌های آنی و به‌دنبال آن ظهور هویت‌های خلق‌الساعه شده است که در دوره محدودی شکل می‌گیرد و با ظهور هویت‌های جدید به سرعت از بین می‌رود. با سر برآوردن شبکه‌های اجتماعی مجازی، شکل جدیدی از زندگی در فضای مجازی شکل گرفت و روابط میان افراد با شکل سنتی آن تفاوت کرد و تأثیر انکارناپذیری بر روابط اجتماعی برجای گذاشت. شبکه‌های اجتماعی یکی از پرطرفدارترین رسانه‌هاست که مخاطبان بسیاری از کشورهای گوناگون دارد. ویژگی‌های تعاملی و بسترسازی برای ایجاد روابط اجتماعی از دلایل مورد استقبال واقع شدن شبکه‌های اجتماعی است.

یافته‌های کیفی پژوهش بیانگر این است که زیست‌محیطی، گردشگری، شیلات، همکاری‌های منطقه‌ای، سواحل طولانی، کشتیرانی و مبارزه با قاچاق مهم‌ترین ظرفیت‌ها و فرصت‌های سواحل خلیج فارس و منطقه مکران به‌شمار می‌رود. افزون‌بر این، از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، سواحل خلیج فارس و منطقه مکران از نقش و جایگاه مهمی در تأمین

امنیت فرهنگی، امنیت دفاعی، امنیت سیاسی، امنیت اقتصادی و دوری از تعصبات قومی برخوردار است. از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، توسعه خطوط فیبر نوری و توسعه زیرساخت‌های فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی به گسترش ارتباطات انسانی، توسعه شهرنشینی، گردش آزاد اطلاعات، محرومیت‌زدایی و ارتقای امنیت در خلیج فارس و منطقه مکران منجر می‌گردد. افزون‌بر این، براساس اظهارات مصاحبه‌شوندگان، به‌کار بردن فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی از طریق سامانه‌های پیشرفته و هوشمند شدن نهادهای امنیتی می‌تواند امنیت منطقه را در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، نظامی و سیاسی به‌همراه داشته باشد.

برپایه نتایج کمی پژوهش، میان توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در سواحل خلیج فارس و مکران و شناسایی عوامل عقب‌ماندگی منطقه و پرهیز از آن، تشویق نخبگان بومی برای بازگشت به منطقه، آگاهی از ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود در منطقه و ترغیب سرمایه‌گذاران خارجی برای سرمایه‌گذاری در منطقه، رشد گردشگری و جلب توریسم در منطقه، شناخت استعدادهای انسانی و جغرافیایی منطقه ارتباط معناداری وجود دارد. این یافته‌ها با نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش‌های **تاری و پوران (۱۳۹۷)**، **بنایی اسماعیلی (۱۳۹۹)**، **اسماعیل و دیگران (۲۰۱۸)** و **موراه و اموجولا (۲۰۱۸)** سازگاری دارد. این موضوع بی‌ارتباط با شفاف‌سازی اطلاعات از سوی رسانه‌های اجتماعی نیست. مخاطب رسانه آغازگر ارتباط است و این‌گونه نیست که بگوییم پیام چه تأثیری بر مخاطب گذاشته است؛ بلکه باید گفت که مخاطب با استفاده از نوع رسانه و انتخاب آن — براساس نیاز خود — کل وسیله ارتباطی، خط‌مشی و حتی پیام‌های ارسالی آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد و موجب رقابت رسانه‌ها می‌شود؛ به‌طوری که شفافیت اطلاعاتی یکی از نیازهای اساسی مخاطب است. بنابراین در کنار رسانه‌های رسمی مانند تلویزیون که دیدگاه‌های مقامات و نهادهای رسمی را منعکس می‌کند، شبکه‌های اجتماعی می‌توانند بر مؤلفه‌های توسعه پایدار و امنیت خلیج فارس و منطقه مکران تأثیر بگذارند. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود تا نهادهای متولی در منطقه از قابلیت‌های شبکه‌های اجتماعی در جهت معرفی ظرفیت‌های سواحل خلیج فارس و منطقه مکران، شامل فرصت‌های زیست‌محیطی، گردشگری، شیلات، همکاری‌های منطقه‌ای و کشتیرانی، به‌کاربران در داخل و خارج ایران مبادرت کنند.

در مجموع با توجه به نتایج تحقیق می‌توان ادعا کرد که نقش شبکه‌های اجتماعی در ارتقای امنیت اجتماعی خلیج فارس و منطقه مکران بسیار پررنگ است که خود، اهمیت روزافزون رسانه‌های اجتماعی در انعکاس و گردش اطلاعات و اخبار را بیان می‌کند. رسانه‌های اجتماعی، به‌دلیل فراگیر بودن، از اثرگذاری بیشتری در میان دیگر رسانه‌ها برخوردار است؛ بنابراین باید با آموزش‌دهی و افزایش سواد رسانه‌ای مخاطبان، آگاهی و بینش مخاطبان و کاربران این شبکه‌ها را در خصوص استفاده مناسب از آن‌ها و بهره‌گیری از جنبه‌های مثبتشان در جهت توسعه پایدار و ارتقای امنیت خلیج فارس و منطقه مکران ارتقا

داد. در واقع اگر از شبکه‌های اجتماعی به‌درستی استفاده شود، این ظرفیت را دارند که زمینه‌هایی را برای مشارکت بیشتر افراد جامعه و شکل‌گیری جامعه دموکراتیک فراهم سازند. البته گسترش مشارکت سیاسی فقط نتیجه قابلیت‌ها و امکاناتی که شبکه‌های اجتماعی فراهم می‌سازند، نیست؛ بلکه اعضای جامعه و ویژگی‌های خاص شبکه‌های مجازی در تشویق افراد به مشارکت سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و در نتیجه توسعه دموکراسی و ارتقای امنیت اثرگذار است. در این راستا، پیشنهاد می‌شود تا نهادها و سازمان‌های مسئول از ظرفیت‌های فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در جهت تقویت زیرساخت‌ها به‌منظور ارتقای امنیت سایبری و هوشمند جهت تقویت امنیت منطقه و خنثی‌سازی دسیسه‌های امنیتی دشمن استفاده کنند. همچنین توصیه می‌شود مسئولان منطقه به‌منظور هوشمندسازی ساختار امنیتی منطقه و دستیابی به اقتدار امنیتی و اشراف اطلاعاتی، از فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی استفاده کنند.

ملاحظات اخلاقی

حامی مالی

این مقاله حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در آماده‌سازی این مقاله مشارکت کرده‌اند.

تعارض منافع

بنابه اظهار نویسندگان، در این مقاله هیچ‌گونه تعارض منافی وجود ندارد.

تعهد کپی‌رایت

طبق تعهد نویسندگان، حق کپی‌رایت (CC) رعایت شده است.

References

- Abdolahi, A. (2012). *The role of Makran seaside in the security of the region and country and strategies to this aim*. The First National Conference on Developing Makran Seaside and Iran's Power. p. 15. (Persain)
- Agha Khondayi, M., Talati, M., & Najarzadeh, R. (2007). The impact of ICT on economic development of OIC. *Iranian Journal of Trade Studies*, 11(44), 49-78. (Persain)
- Akpabio, E., & Ogiriki, I. B. (2017). Teachers use of Information and Communication Technology (ICT) in Teaching English language in Senior Secondary Schools in Akwa Ibom State.
- Arizi, F., & Molayi, S. (2012). *A sociocultural strategy for sustainable development of Makran seaside*. The First National Conference on Developing Makran Seaside and Iran's Power. (Persain)
- Attard, A., & Coulson, N. S. (2012). A thematic analysis of patient communication in Parkinson's disease online support group discussion forums. *Computers in Human Behavior*, 28(2), 500-506.
- Balouch, A. (2018). Planning and political, security, and economic organization of space in Makran region to design a strategic model: the case Chabahar. *Environment Survey*, 43, 183-214. (Persain)
- Banayi Esmaeeli, A. (2020). *The impact of IT in planning urban sustainable development*. The 11th National Conference of Civil Engineering and Urban Development, Babol, Iran. (Persain)
- Bayat, H., & Hatami, I. (2012). *Analyzing the effective factors of underdevelopment in Makran seaside*. The First National Conference on the Development of Makran Seaside and Iran's Power. (Persain)
- Cioacă, S. I., Cristache, S. E., Vuță, M., Marin, E., & Vuță, M. (2020). Assessing the impact of ICT sector on sustainable development in the European Union: An empirical analysis using panel data. *Sustainability*, 12(2), 592.
- Coștner, M. (2001a). *The end of millennium* (translated into Farsi by Ali Aligholian and Afshin Khakbaz). Tehran: Tarhe No. (Persain)
- Coștner, M. (2001b). *IT era, the emergence of networking society* (translated into Farsi by Ali Aligholian and Afshin Khakbaz). Tehran: Tarhe No. (Persain)
- Hassanpour, H. (2012). *Developing multidimensional education based on expanding Makran sease and its role in marine power of Iran*. The First National Conference on Expanding

Makran Seaside and Iran's power. p. 17. (Persain)

- Ins, M. (2005). *A dialogue with Manuel Castles* (translated into Farsi by Hasan Chavoshi and Leila Joafshani). Tehran: Ney. (Persain)
- Ismail, S., Nair, R. K., Sham, R., & Wahab, S. N. (2018). Impacts of online social media on investment decision in Malaysia. *Indian Journal of Public Health Research & Development*, 9(11), 1241-1246.
- Joodi, J., & Rezayi Malal, Sh. (2021). *Analyzing the use of new technologies in sustainable development of urban green environment*. The 5th International Conference on Developing Agriculture, Natural Resources, Environment, and Tourism in Iran, Tabriz, Iran. (Persain)
- Lotfi, H. (2021). Analyzing the role of Makran region in securing Persian Gulf. *Geographic Information*, 177, 267-280. (Persain)
- Midoun, S., & Ismail, B. (2018). Digital and free trade zones impact on Malaysia's economy and its prospects (2000–2018). *International Journal of Economics and Financial Issues*, 8(4), 39.
- Morah, D. N., & Omojola, O. (2018). Social media use and entrepreneurship development in Nigeria: Lagos and Onitsha in focus. *International Journal of Advance Study and Research Work*, 1(5), 15-26.
- Moshiri, S., & Nikpour, S. (2007). The impact of IT and its role in economic development of the world countries. *Iranian Journal of Economic Research*, 9(33), 75-103. (Persain)
- Njoh, A. J. (2018). The relationship between modern information and communications technologies (ICTs) and development in Africa. *Utilities Policy*, 50, 83-90.
- Popov, Y., & Semyachkov, K. (2018). Problems of economic security for digital society in the context of globalization. *Economy of Region*, 1(4), 1088-1101.
- Rouhani, M. (2019). The impact of new intelligent urban technologies on sustainable development: the case of district 5 of Tehran. *Journal of Research in Science, Engineering and Technology*, 17, 53-56. (Persain)
- Sachs, J. D. et al. (2019). Six transformations to achieve the sustainable development goals. *Nature Sustainability*, 2(9), 805-814.
- Silvestre, B. S., & Țircă, D. M. (2019). Innovations for sustainable development: Moving toward a sustainable future. *Journal of Cleaner Production*, 208, 325-332.
- Sims, T., Reed, A. E., & Carr, D. C. (2017). Information and communication technology

use is related to higher well-being among the oldest-old. *The Journals of Gerontology: Series B*, 72(5), 761-770.

Tari, M., & Pouran, V. (2018). *Analyzing the defensive factors in using new technologies of construction for improving sustainable development*. The Conference on Civil, Architecture, and Urban Planning in Islamic Countries, Tabriz, Iran. (Persian)

Uktamov, H. F. (2020). Problems of Evaluation and Procuring Economic Security At Enterprises. *Asian Journal of Technology & Management Research*, 10(01), 123-129.

Wu, J., Guo, S., Huang, H., Liu, W., & Xiang, Y. (2018). Information and communications technologies for sustainable development goals: state-of-the-art, needs and perspectives. *IEEE Communications Surveys & Tutorials*, 20(3), 2389-2406.

